

Bijlage VMBO-GL en TL
2026

tijdvak 2

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Bronnenboekje

bron 1

Een tekst op een briefkaart (1912):

Volgens de wet mogen misdadigers en vrouwen niet stemmen. Maar als een man uit de gevangenis komt, mag hij wel weer stemmen. Een vrouw die nooit iemand kwaad heeft gedaan, mag nog steeds niet stemmen.

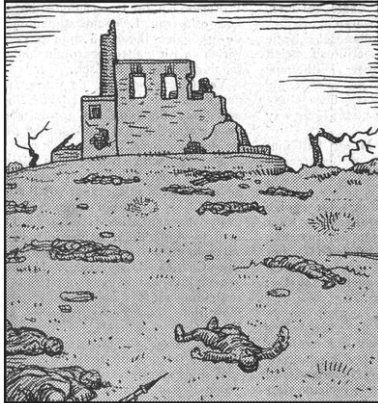
bron 2

Een gedicht in een Duits tijdschrift (1914):

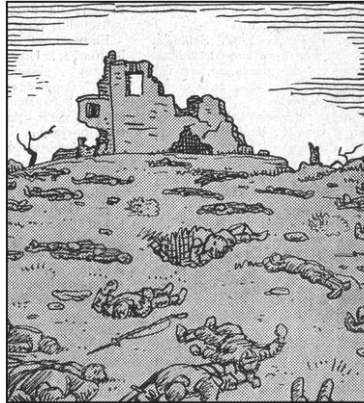
We gaan de strijd aan!
De keizer roept ons op,
zijn trouwe onderdanen;
De ziel van ons hele volk
staat nu in vuur en vlam.
Aan Duitsland zijn wij trouw,
we gaan de strijd nu aan!
Als de trompetten klinken
en onze geweren knallen,
en als de kanonnen
flink tekeer gaan,
dan breekt de Duitse woede los.
Kom mee, de strijd vangt aan!

bron 3

Een politieke prent uit Nederland met als titel *De Wereldoorlog* (1915):

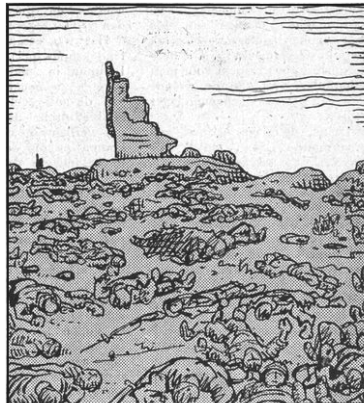
Duitsland: 'Wij hebben een hevige aanval op de suikerfabriek afgeslagen.'

Frankrijk: 'Vannacht kwamen wij in het bezit van de suikerfabriek...'

Duitsland: 'Vanmiddag heroverden wij de suikerfabriek...'

Frankrijk: 'Gisteravond kwamen wij weer in het bezit van de suikerfabriek...'

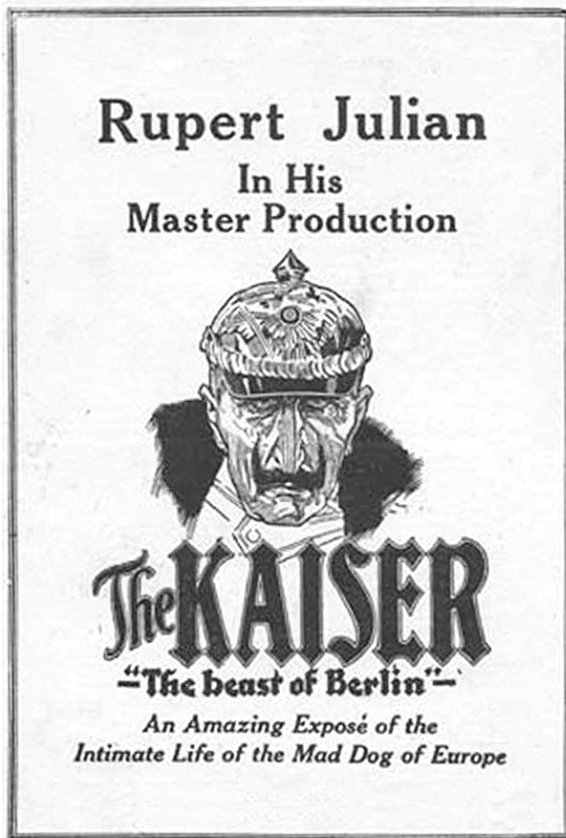
bron 4

Een fragment uit Het katholieke schoolblad (1917):

Binnenkort wordt de gewijzigde Grondwet bekendgemaakt. Dankzij artikel 192 in deze Grondwet hebben wij onze zin gekregen op het gebied van bijzonder onderwijs. Onze wens is nu werkelijkheid geworden. Dit geeft reden tot grote dankbaarheid en vreugde.

bron 5

Een poster van een Amerikaanse film (1918):

Toelichting

Op de poster staat:

Rupert Julian

In zijn meesterlijke productie

De Keizer

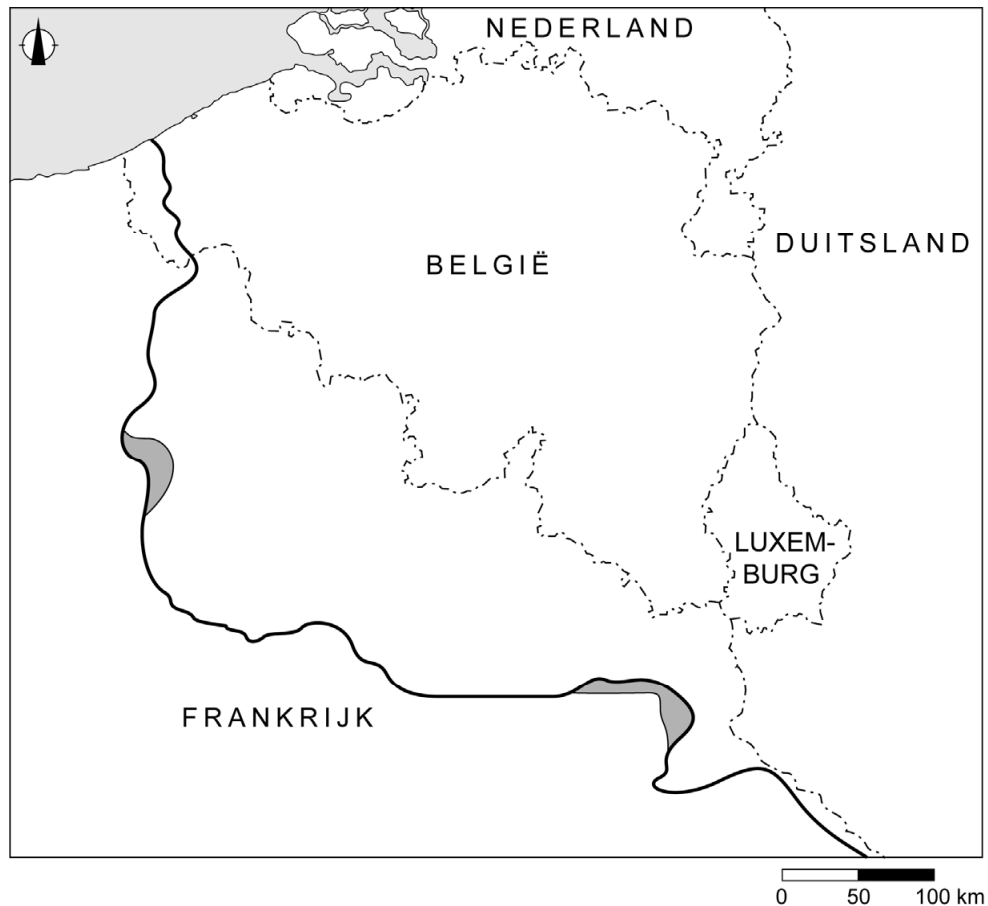
‘Het beest van Berlijn’

Een verbazingwekkende weergave van het privéleven van de dolle hond van Europa

Met de keizer wordt bedoeld: Wilhelm II, het staatshoofd van Duitsland.

bron 6

De frontlijn in 1915 en 1916:

Toelichting

De grijze gebieden geven de verschuiving van de frontlijn in 1915 en 1916 weer.

bron 7

Twee uitspraken van Duitse militairen uit de laatste weken van de Eerste Wereldoorlog (1918):

uitspraak 1

De vijand blijft steeds maar nieuwe troepen aanvoeren. De situatie voor ons leger verslechtert met de dag. Daarom moeten we de strijd nu echt stoppen, om zo het Duitse volk en zijn bondgenoten nutteloze slachtoffers te besparen. Elke dag dat we doorvechten sterven duizenden van onze dappere soldaten.

uitspraak 2

Verraders in ons vaderland, aangevoerd door egoïstische onruststokers, maken misbruik van de geallieerde opmars. Zij proberen te voorkomen dat onze legers aan het front nog bevoorraad worden, om ervoor te zorgen dat we de oorlog verliezen.

bron 8

Uit een toespraak van de Amerikaanse president over een nieuwe organisatie (1919):

Van deze organisatie zullen zowel de militair sterke landen als de militair zwakke landen lid worden. Duitsland mag voorlopig nog geen lid worden. De deelnemende landen beloven dat zij bij ruzie met een ander land nooit zomaar oorlog gaan voeren. Zo wordt de kans op oorlog veel kleiner.

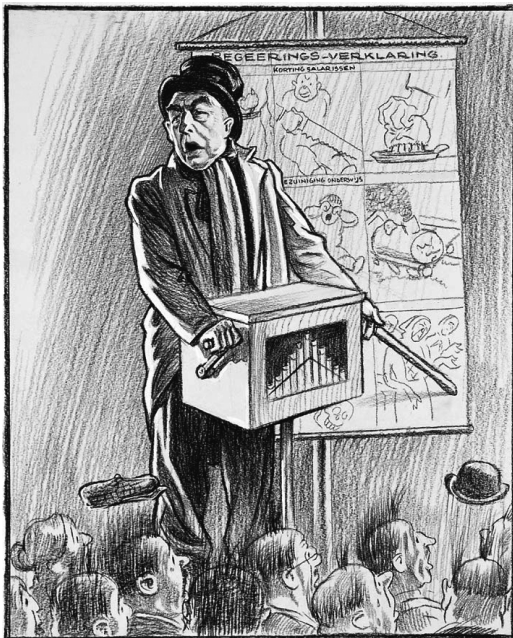
bron 9

Een herinnering van een Duitse vrouw aan het jaar 1923:

Mijn oom en tante hadden een drogisterij, waar ik en mijn zus in de herfstvakantie hielpen. Hier kwamen elke dag miljarden aan bankbiljetten binnen en later biljoenen. Wij gingen met deze enorme bedragen om alsof het niets was. Mijn vader kreeg op een gegeven moment dagelijks zijn salaris uitbetaald. Hij kwam dan tussen de middag thuis met een koffer vol bankbiljetten.

bron 10

Een politieke tekening met als titel *Colijn als zanger van het droevige lied* (1933):

Toelichting

De man met de hoed is Colijn. Hij bespeelt een draaiorgel.

Op de poster achter Colijn staat:

Regeringsverklaring: verlaging salarissen, bezuinigen onderwijs.

bron 11

Een dagboekfragment van een Duitse vrouw getrouwd met een Joodse man (1935):

Vandaag zijn onze burgerrechten aan stukken gescheurd. Voor mijn man voelt het of hij een vreemdeling is in zijn eigen land. We mogen de Duitse vlag niet meer ophangen en we moeten onze huishoudelijke hulp ontslaan. Als mijn dochter zou trouwen met een niet-Joodse man, belanden ze beiden in de gevangenis. Onze dochter wordt buitengesloten, geminacht en waardeloos gemaakt.

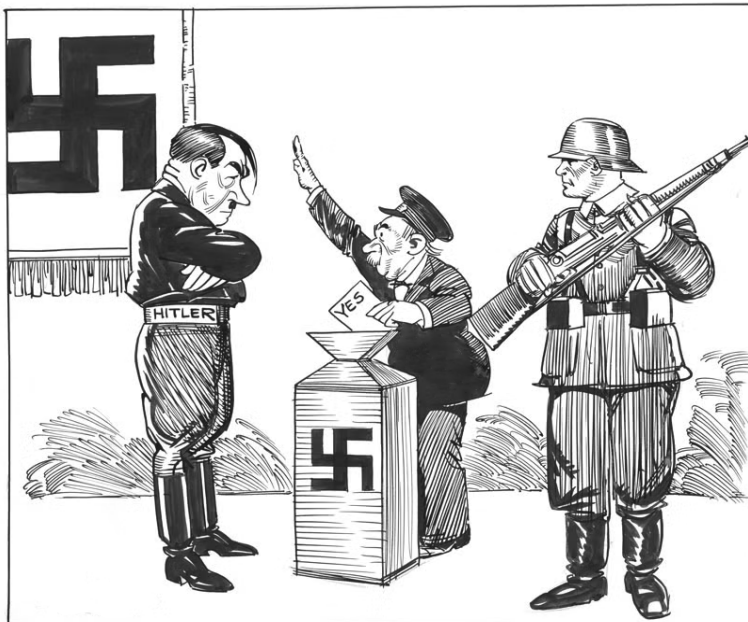
bron 12

Een herinnering van een Duitse man in nazi-Duitsland:

In de tweede klas, bij de lessen over politiek, moesten we elke week een tekening maken over de vraag 'Wat hebben we aan de Führer te danken?' Ik herinner me dat ik altijd stapels munten tekende, en fabrieksschoorstenen, en een ploeg. En dan een spandoek met de tekst 'Dit danken we aan onze Führer'.

bron 13

Een Britse politieke prent over een referendum in Duitsland (1936):

Toelichting

De man links is Hitler. De man in het midden is een Duitse kiezer. Op het stembiljet staat 'ja'.

bron 14

Een beschrijving van gebeurtenissen in Duitsland:

Toen bekend werd dat Hitler de Duitse regering ging leiden, marcheerde 's avonds een groep leden van de knokploeg van Hitler voor het huis langs waar hij verbleef. Deze gebeurtenis werd later dat jaar nagespeeld door leden van dezelfde knokploeg met camera's erbij, zodat de filmbeelden in het bioscoopjournaal aan de Duitse bevolking konden worden getoond. In de film leek het alsof het om veel meer aanhangers ging dan in werkelijkheid het geval was.

bron 15

Een Italiaanse briefkaart uit 1941:

Toelichting

Van links naar rechts staan drie werelddelen aangegeven: Afrika, Europa en Azië.

Op de achtergrond zijn de vlaggen van Italië, Duitsland en Japan te zien. Op de helmen van de soldaten die worden weggeschopt, is de Britse vlag te zien.

bron 16

Een brief van een Nederlandse vrouw (1942):

In naam van mijn verloofde Louis Asch schrijf ik u om u mede te delen dat mijn verloofde sedert vijf weken naar Polen getransporteerd is. Ik ben nu hier helemaal alleen, daar de hele familie is vertrokken. Waar ze naartoe zijn weet ik niet. Ik heb ook nog geen bericht van hen ontvangen en geloof dat ik dat wel nooit zal krijgen. Ik eindig en hoop dat ik u spoedig een optimistische brief zal kunnen schrijven, zodra ik iets van Louis hoor.

bron 17

De tekst van een officieel document van de Duitse bezetter in Nederland (1943):

Ondergetekende geboren te wonende verklaart hiermee plechtig, dat hij de geldende wetten in bezet Nederland, regels en verordeningen, naar eer en geweten zal gehoorzamen en zich niet zal bezighouden met acties tegen het Duitse Rijk en het Duitse leger en de openbare orde aan universiteit of hoge school niet in gevaar zal brengen.

bron 18

Hieronder en op de volgende twee pagina's staan in totaal vijf foto's uit de Tweede Wereldoorlog.

foto 1

Een Duitse soldaat trakteert zijn kameraden op een biertje tijdens hun doortocht in Breda (mei 1940):

foto 2

Een NSB-bijeenkomst in Den Haag (1941):

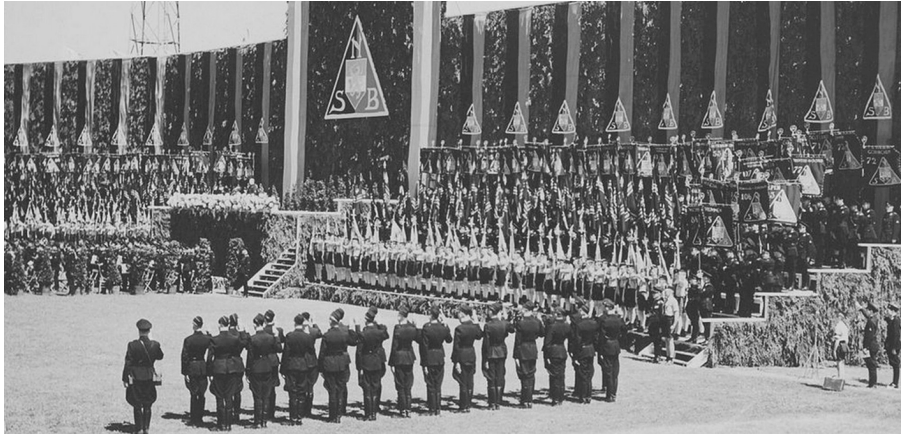

foto 3

Nederlanders in het Duitse leger vertrekken naar het oosten om tegen de Sovjet-Unie te vechten (1942):

Toelichting

Op de trein staat: Wij gaan Stalin halen.

foto 4

Hulpverleners in Nijmegen dragen een slachtoffer weg na een geallieerd bombardement (1944):

foto 5

Na een bericht dat de Geallieerden in aantocht zijn, dansen Nederlanders van vreugde op straat (1944):

bron 19

Een gedicht uit Nederland (1944):

Laat de uniformen maar hangen
tot de oorlog is gedaan!
Laat de treinen stil en werkloos
op de stations maar staan.
Laat 't vervoer nu maar ophouden,
al loopt alles hopeloos vast.
De gehate onderdrukker
heeft daarvan de meeste last.

bron 20

Hieronder en op de volgende twee pagina's staan in totaal vijf foto's van bombardementen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

foto 1

Een Japans bombardement op Pearl Harbor:

foto 2

Hiroshima na het Amerikaanse bombardement:

foto 3

Een bombardement op Warschau tijdens de Duitse inval:

foto 4

Een Duitse bommenwerper boven Londen tijdens de Slag om Engeland:

foto 5

Een Duits bombardement tijdens de Slag bij Stalingrad:

bron 21

Een herinnering van een Duitse man aan een gebeurtenis in Duitsland in 1945:

Leden van het Duitse verzet hadden de fanatieke nazi's van het dorp gearresteerd en opgesloten in de kelder van het stadhuis. De leider van het verzet stelde toen voor om een van de nazi's te doden en op te hangen bij de ingang van het dorp om duidelijk te maken dat het verzet nu de baas was. We discussieerden een tijd over dit voorstel. Ik waarschuwde hem toen: 'Als je nu iemand zomaar doodt en ophangt, zal je ooit in de rechtbank terechtstaan voor moord.' Daarna werd zijn plan afgeblazen.

bron 22

Een foto uit Indonesië (1947):

Toelichting

De Indonesische kinderen houden Nederlandse vlaggen vast.

bron 23

Het bezit van huishoudelijke apparaten in Nederlandse gezinnen (in procenten) in de periode 1957-1972:

	1957	1962	1972
koelkast	3	19	88
gasfornuis	14	32	57
wasmachine	31	58	86
stofzuiger	67	93	98

bron 24

Vrouwen demonstreren in Nederland (1975):

Toelichting

Op de borden staat:

Gelijke uitkering voor de vrouw

Gelijk loon voor de vrouw

Gelijk werk voor de vrouw

bron 25

Hieronder en op de volgende twee pagina's staan in totaal vijf foto's met kinderen:

foto 1

Hongaarse kinderen die gevlucht zijn voor het neerslaan van de Hongaarse Opstand, worden in Nederland opgevangen:

foto 2

Belgische kinderen in een vluchtelingenkamp in Nederland:

foto 3

Nederlandse jongens in een kamp in Indonesië, na de capitulatie van Japan:

foto 4

Kinderen spelen de Amerikaanse luchtbrug na, nadat de Sovjet-Unie onder Stalin met de Blokkade van Berlijn was begonnen:

foto 5

Een schoolfoto van Anne Frank en haar klasgenoten in Amsterdam:

bron 26

Kerkbezoek in Nederland (in procenten) in 1977 en in 2001:

